


Nazwy placówek medycznych zawierające rzeczownik *zakład* w przekładzie na język niemiecki

Names of medical facilities containing the noun *zakład* translated into German

Magdalena ŁOMZIK

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie/ Pedagogical University of Cracow

E-mail: magdalena.lomzik@up.krakow.pl, 

Abstract: Noun *zakład* (*plant*) appearing in the names of enterprises is not very popular among onomasticians. It may be an interesting subject of research for translators in connection with problems occurring during attempts to translate it into a foreign language. In Polish names of medical institutions, this noun is used not only in the sense of an enterprise/institution or its part, but also as an element of statutory defined names. Based on Polish law, this article details the possible meanings of the noun *zakład* in Polish names of medical facilities. The knowledge of individual types of facilities and their scope of competence constitutes the basic knowledge of a translator, necessary for the correct translation of the names of medical facilities. The main research objective was to determine the issues of translating into German the Polish names of medical facilities containing the noun *zakład* based on the available workshop aids. First, the translations proposed by dictionaries and on translator forums were critically evaluated. However, due to the fact that these aids contain only the translation of selected components of the names of medical facilities, it was necessary to obtain the translations of full names. Therefore, an attempt was made to determine whether the translators took into account the different meanings of the word *zakład* in the individual names, on the basis of ordered translations of selected names of medical institutions made by professional translators.

Keywords: translation of names of medical facilities, translation problems, translation mistakes, translation of noun *zakład*, specialised translation

Wstęp

Składnik nazw instytucji określający rodzaj danej placówki cieszy się mniejszym zainteresowaniem onomastów niż ich pozostałe składniki (por. np. J. Parzniewska 1998: 283, E. Umińska-Tytoń 2012: 338), jednakże przykładowo rzeczownik *zakład* w nazwach placówek medycznych może być ciekawym przedmiotem badań przekładowo-znawczych ze względu na trudności w jego tłumaczeniu na języki obce. Świadczy o tym liczba zapytań o tłumaczenie tego słowa na różne języki europejskie, głównie angielski, niemiecki, rosyjski i francuski, na forum dla tłumaczy ProZ,¹ wynosząca ponad 500 wpisów. Zgodnie ze *Słownikiem Języka Polskiego* (L. Drabik, A. Kubiak-Sokół, E. Sobol i in. 2016: 1256) słowo *zakład* może oznaczać: 1) przedsiębiorstwo

¹ (URL www.proz.com). [Pobrano 09.04.2019].

lub jego część produkującą coś lub świadczącą jakieś usługi; 2) instytucję zaspokajającą określone potrzeby społeczne w dziedzinie nauk, zdrowia itp.; 3) umowę zawartą między osobami mającymi odmienne zdania; 4) stawianie jakiejś sumy na przewidywany wynik meczu itp.; lub 5) podwiniętą część czegoś. W odniesieniu do nazw placówek medycznych można rozważyć użycie rzeczownika *zakład* w dwóch pierwszych znaczeniach, ponieważ o ile publiczne placówki medyczne prowadzone są w celu realizacji konstytucyjnego obowiązku zapewnienia opieki medycznej obywatelom, to niepubliczne i prywatne placówki nastawione są na osiągnięcie zysków. Jednakże w nazwach placówek medycznych rzeczownik *zakład* może wskazywać także na inne cechy danej placówki, jak np. na formę organizacyjną czy stopień samodzielności. Głównym celem niniejszego artykułu jest zbadanie problemów tłumaczeniowych związanych z oddaniem znaczenia rzeczownika *zakład* w języku niemieckim w oparciu o translaty² wybranych nazw placówek medycznych na język niemiecki występujące w słownikach dwujęzycznych oraz proponowane na forum dla tłumaczy ProZ i w tłumaczeniach doświadczonych tłumaczy języka niemieckiego.

1. Rzeczownik *zakład* w nazwach placówek medycznych

Placówki medyczne to zwyczajowe określenie używane w języku ogólnym dla jednostek udzielających świadczeń medycznych i jednocześnie dla miejsca ich wykonywania. W Ustawie z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej³ stosuje się określenie *zakłady lecznicze*, które są prowadzone przez podmioty wykonujące działalność leczniczą (jakimi są np. przedsiębiorcy, jednostki budżetowe, instytuty badawcze), które we wcześniej obowiązującej Ustawie z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej⁴ określone były jako *zakłady opieki zdrowotnej*. W myśl art. 1 tejszej ustawy *zakład opieki zdrowotnej* (ZOZ) był wyodrębnionym organizacyjnie zespołem osób i środków majątkowych, który został utworzony i był utrzymywany w celu udzielania świadczeń zdrowotnych i promocji zdrowia. Jako przykłady takich zakładów ustawa podaje szpitale, zakłady opiekuńczo-lecznicze, zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze, sanatoria, prewentoria, hospicja stacjonarne, przychodnie, ośrodki zdrowia, poradnie, ambulatoria, pogotowia ratunkowe, medyczne laboratoria diagnostyczne, pracownie protetyki stomatologicznej i ortodoncji, zakłady rehabilitacji leczniczej, żłobki, stacje sanitarno-epidemiologiczne, wojskowe ośrodki medycyny prewencyjnej, jednostki organizacyjne publicznej służby krwi. Określenie *zakład opieki zdrowotnej* można więc potraktować jako hiperonim dla placówek medycznych. Przy czym istotne jest również, że zakład opieki zdrowotnej mógł być odrębną jednostką organizacyjną lub częścią innej jednostki organizacyjnej. Zakłady opieki zdrowotnej

² Odnosnie do konieczności tłumaczenia nazw instytucji ze względu na ich formę deskryptywną i zawieranie ważnych informacji zob. np. J. Iluk (1992: 52), A. Gałkowski (2012: 193).

³ Tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 160 ze zm., dalej jako u.dz.l.

⁴ Dz.U. Nr 91, poz. 408, ostatni tekst jedn.: Dz.U. z 2007 r. Nr 14, poz. 89 ze zm.

mogły mieć charakter publiczny lub niepubliczny⁵. Mimo iż ustawa o zakładach opieki zdrowotnej nie obowiązuje już, to jednak w bardzo wielu nazwach placówek, zarówno świadczących usługi szpitalne, jak i ambulatoryjne, nadal występuje określenie *zakład opieki zdrowotnej* (por. M. Łomzik 2018: 155). W ustawie o działalności leczniczej zachowano natomiast formę organizacyjną *samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej* (SPZOZ) dla placówek utworzonych przez wojewodę, ministra, jednostki samorządu terytorialnego czy uczelnie publiczne prowadzące działalność dydaktyczną i badawczą w dziedzinie nauk medycznych, które podlegają wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego i samodzielnie dysponują bezpłatnie udostępnionym majątkiem Skarbu Państwa i komunalnym oraz własnym (por. art. 51–82 u.d.z.l.). Ponadto mimo iż w u.d.z.l. nie używa się już określenia *zakład opieki zdrowotnej*, to jednak wśród placówek udzielających zdrowotnych świadczeń stacjonarnych i całodobowych innych niż świadczenia szpitalne można wyróżnić następujące rodzaje placówek zawierające w swojej nazwie rzeczownik *zakład*:

- zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy;
- zakład opiekuńczo-leczniczy;
- zakład rehabilitacji leczniczej.

Zarówno zakłady opiekuńczo-lecznicze, jak i pielęgnacyjno-opiekuńcze udzielają całodobowych świadczeń zdrowotnych, które obejmują pielęgnację i rehabilitację pacjentów niewymagających hospitalizacji, przy jednoczesnym zapewnieniu im dostosowanych do ich potrzeb produktów leczniczych, pomieszczeń i wyżywienia, oraz prowadzą edukację zdrowotną dla pacjentów i członków ich rodzin, jak i przygotowują ich do samoopieki i samopielęgnacji w warunkach domowych. Zakłady te różnią się jednak od siebie, ponieważ zakłady opiekuńczo-lecznicze zapewniają swoim pacjentom również wyroby medyczne, natomiast zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze zajmują się oprócz pielęgnacji i rehabilitacji pacjentów także opieką (art. 9 ust. 1 u.d.z.l.). Natomiast w myśl art. 9 ust. 1 u.d.z.l. zakłady rehabilitacji leczniczej oferują świadczenia zdrowotne obejmujące działania usprawniające, mające na celu zachowanie, przywracanie i poprawę zdrowia.

Oprócz powyżej opisanego użycia rzeczownika *zakład* w przepisach prawa należy uwzględnić jego występowanie w nazwach placówek medycznych. Przeprowadzona przeze mnie w ramach rozprawy doktorskiej analiza nazw polskich placówek medycznych wykazała, że rzeczownik *zakład* może występować w nazwach placówek także w znaczeniu samodzielnej placówki (przedsiębiorstwa), np. *Niepubliczny Zakład Usług Pielęgniarskich AUMED* oraz w znaczeniu jednostki organizacyjnej placówek medycznych, np. *Zakład Diagnostyki Obrazowej Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie* (por. M. Łomzik 2018: 160).

Zgodnie z powyższym można podzielić polskie nazwy placówek medycznych zawierające rzeczownik *zakład* na pięć grup. Są to nazwy, w których rzeczownik *zakład*

- jest elementem ustawowo określonego hiperonimu dla placówek medycznych

⁵ We wcześniej obowiązujących przepisach prawa *zakłady opieki zdrowotnej* określane były jako *zakłady lecznicze* (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o zakładach leczniczych (Dz.U. Nr 38, poz. 382 ze zm.).

- (zakład opieki zdrowotnej);
- jest elementem ustawowo zdefiniowanego rodzaju placówki (*zakład pielęgnacyjno-leczniczy, zakład opiekuńczo-pielęgnacyjny, zakład rehabilitacji leczniczej*);
 - jest elementem nazwy formy organizacyjnej *samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej*;
 - użyty jest w znaczeniu przedsiębiorstwa;
 - określa jednostkę organizacyjną.

2. Przekład rzeczownika *zakład* w nazwach placówek medycznych

2.1. Ekwiwalenty proponowane przez słowniki i tłumaczy na forum ProZ

Dla rzeczownika *zakład* słowniki dwujęzyczne podają nawet kilkanaście różnych ekwiwalentów, przykładowo:

- (przedsiębiorstwo) *Betrieb, Werk*, (usługowy) *Unternehmen, Anstalt, Betrieb, Institut, Werkstatt*, (instytucja ograniczająca wolność) *Anstalt*, (w uczelniach wyższych) *Abteilung, Anstalt* (J. Wiktorowicz/A. Frączek 2010);
- *Anstalt, Betrieb, Institut, Einrichtung, Lehrstuhl, Anlage, Werk, Werkstatt, Fertigungsanlage, Unternehmen, Abteilung, Geschäft, Dienstleistungsunternehmen, Heim* (translatica).

Niestety tylko nieliczne ze słowników zawierają wybrane nazwy placówek medycznych z rzeczownikiem *zakład*, co przedstawiono w poniższej tabeli 1.

Polska nazwa	Ekwiwalent słownikowy
<i>zakład opieki zdrowotnej</i>	<i>Gesundheitsfürsorgeanstalt</i> (J. Wiktorowicz/ A. Frączek 2010), <i>Gesundheitszentrum</i> (A. Kilian/ A. Kilian 2009)
<i>samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej</i>	<i>private Einrichtung des Gesundheitswesens</i> ⁶ (translatica)
<i>zakład opieki</i>	<i>Heim, Pflegeheim</i> (bab.la)
<i>zakład opiekuńczy</i>	<i>Pflegeheim, Pflegeanstalt</i> (translatica)
<i>zakład leczniczy</i>	<i>Krankenanstalt, Heilstätte</i> ⁷ (pons) <i>Heilanstalt, Krankenanstalt</i> (translatica)
<i>zakład leczenia</i>	<i>(odwykowego) Trinkerheilanstalt</i> ⁸ (pons)

Tabela 1. Ekwiwalenty słownikowe dla wybranych nazw placówek medycznych.

⁶ Tłumaczenie przymiotnika *publiczny* jako *privat* (prywatny) jest błędne ze względu na publiczny charakter tego typu placówki.

⁷ Zgodnie ze słownikiem Dudena [Duden; Pobrano 09.04.2019] *Heilstätte* to zakład leczniczy specjalizujący się w leczeniu przewlekłych chorób infekcyjnych. Rzeczownik ten określał placówki medyczne od drugiej połowy XIX w., aktualnie traktowany jest jako przestarzała nazwa zamiast której używa się rzeczownika *Sanatorium* czy *Fachklinik* (por. Wikipedia 1). [Pobrano 09.04.2019].

⁸ Także rzeczownik *Trinkerheilanstalt* nie jest już używany (por. Wikipedia 2). [Pobrano 09.04.2019].

Wśród ekwiwalentów dla rzeczownika *Zakład* najczęściej proponowane jest słowo *Anstalt*, rzadziej *Zentrum*, *Einrichtung*, *Heim* czy *Stätte*. Jednakże, jak wykazała analiza nazw placówek medycznych (M. Łomzik 2018: 165 i nast.), częstotliwość występowania tych rzeczowników w niemieckojęzycznych nazwach placówek medycznych jest odmienna od propozycji słownikowych. Albowiem spośród powyżej podanych ekwiwalentów w niemieckojęzycznych nazwach zdecydowanie najczęściej występuje rzeczownik *Zentrum*, który używany jest zarówno w odniesieniu do placówek szpitalnych, jak i ambulatoryjnych. Rzadko natomiast zawierają one słowo *Einrichtung*, a jedynie sporadycznie *Krankenanstalt* (nawet w Austrii) i *Institut*. W przeanalizowanym korpusie nazw nie wystąpiły natomiast nazwy z rzeczownikiem *Anstalt*⁹. Ponadto analiza wykazała, że rzeczowniki *Institut* i *Zentrum* używane są także w odniesieniu do jednostek organizacyjnych placówek, obok rzeczowników *Station*, *Abteilung* i *Departement* (tylko w Szwajcarii) określających oddział.

Propozycje tłumaczenia niektórych z nazw placówek medycznych można znaleźć także na forum dla tłumaczy ProZ, które zestawiono w tabeli drugiej.

Polska nazwa	Propozycje tłumaczenia
<i>Zakład Opieki Zdrowotnej</i>	<i>Betrieb für Gesundheitsdienstleistungen</i> ¹⁰ <i>Gesundheitsseinrichtung "ZOZ"</i> <i>Gesundheitsanstalt</i> <i>Arbeitskreis für Gesundheitsfürsorge</i>
Niepubliczny <i>Zakład Opieki Zdrowotnej</i>	<i>Private Gesundheitsvorsorgeeinrichtung</i> ¹¹ <i>Private Gesundheitsanstalt</i> <i>Nichtöffentliche Anstalt für Gesundheitsvorsorge</i> <i>Nichtöffentliche Anstalt für Gesundheitsfürsorge</i> <i>Nichtöffentliche Anstalt für Gesundheitspflege</i> <i>Ärztelhaus</i> <i>Privates Gesundheitszentrum</i>
Samodzielny Publiczny <i>Zakład Opieki Zdrowotnej</i>	<i>Selbständige Öffentliche Anstalt für Gesundheitspflege/Gesundheitsfürsorge</i>

⁹ Zapewne jest to związane z wychodzeniem tego słowa z użytku w odniesieniu do placówek leczniczych (por. Duden). [Pobrano 09.04.2019].

¹⁰ Należy zauważyć, że przydawka *opieki zdrowotnej* w ekwiwalentach proponowanych na forum najczęściej oddawana jest przy pomocy ekwiwalentu *Gesundheitsvorsorge*, *Gesundheitspflege* czy *Gesundheitsfürsorge*, rzadziej natomiast przy pomocy członu *Gesundheits-*, a sporadycznie jako *Gesundheitsdienstleistungen*. Powyższe propozycje nie są jednak zgodne z użyciem, ponieważ przeprowadzona przeze mnie analiza wykazała, że w niemieckich i austriackich nazwach najczęściej występuje rzeczownik złożony *Gesundheitszentrum*, rzadziej *Medizinzentrum*, *Behandlungszentrum* czy *medizinisches Zentrum*. Natomiast w szwajcarskich nazwach nie pojawia się złożenie *Medizinzentrum*, a rzeczownik *Zentrum* łączy się również często z przymiotnikiem *medizinisch*, jak i z członem określającym *Gesundheits-*. Ponadto nazwy austriackie i szwajcarskie zawierają również rzeczowniki złożone *Kompetenzzentrum* i *Ordinanzszentrum* (por. M. Łomzik 2018: 204 i nast.).

¹¹ Przymiotnik *niepubliczny* został błędnie przetłumaczony jako prywatny.

Zakład Opiekuńczo-Lecznicy	<i>Heil- und Pflegeanstalt</i> ¹²
Zakład Lecznictwa Ambulato- ryjnego	Poliklinik <i>Abteilung für ambulante Behandlung</i>
Zakład Radiologii	<i>Institut für Radiologie/ Radiologisches Institut</i>

Tabela 2. Propozycje tłumaczenia nazw placówek medycznych z forum ProZ

Wśród propozycji tłumaczenia wybranych nazw placówek medycznych przedstawionych na forum dla tłumaczy występuje większa różnorodność ekwiwalentów dla ZOZ, NZOZ i SPZOZ niż w przypadku omówionych ekwiwalentów słownikowych, jednakże tak samo jak w przypadku rozwiązań słownikowych także tłumacze udzielający się na forum najczęściej podawali rzeczownik *Anstalt*, rzadziej *Einrichtung*, *Zentrum*, *Betrieb*, *Arbeitskreis* i *Ärztelhaus*. Należy jednak zwrócić uwagę, że trzy ostatnie propozycje są niepoprawne, gdyż są nieuzualne lub określają inny rodzaj placówek. Mimo iż zgodnie ze słownikiem Dudena *Betrieb* oznacza jednostkę gospodarczą produkującą dobra gospodarcze lub świadczącą usługi, to jednak rzeczownik ten nie występuje w niemieckojęzycznych nazwach placówek medycznych (por. M. Łomzik 2018: 165 i nast.). Złożenie *Arbeitskreis* odnosi się do grupy osób zajmujących się konkretnym zadaniem/określoną pracą¹³, w związku z tym jego użycie można rozważyć w odniesieniu do przekładu wyrażenia *zespół opieki zdrowotnej*. Natomiast rzeczownik *Ärztelhaus* określa w języku niemieckim wyłącznie podmiot udzielający świadczeń ambulatoryjnych, podczas gdy wyrażenie *zakład opieki zdrowotnej* może być użyte zarówno w odniesieniu do placówek udzielających świadczeń ambulatoryjnych, jak i szpitalnych.

Omówienia wymagają również ekwiwalenty dla nazwy *zakład lecnictwa ambulatoryjnego*, dla której tłumacze podali dwie propozycje tłumaczenia, przy czym pierwsza z nich (*Poliklinik*) może rozszerzać zakres kompetencji tej placówki, natomiast druga (*Abteilung*) zawężać go. Na forum nie została podana pełna nazwa placówki, więc nie wiadomo, czy zapytanie dotyczyło samodzielnej placówki, czy jednostki organizacyjnej, pewne jest natomiast, że placówka ta udziela świadczeń ambulatoryjnych. Ponadto należy zauważyć, że słowo *Poliklinik* może występować zarówno jako nazwa szpitala, jak i oddziału przyłączonego do szpitala/kliniki, który udziela najczęściej świadczeń ambulatoryjnych¹⁴. Z tego powodu ekwiwalent *Poliklinik* może wprowadzać w błąd, że jest to szpital, a nie wyłącznie placówka udzielająca świadczeń ambulatoryjnych. Oprócz tego należy uwzględnić, że w niemieckich nazwach rzeczownik *Poliklinik* został zastąpiony wyrażeniem *centrum medyczne*, a ponadto w Niemieckiej Republice Demokratycznej miał on inne znaczenie niż obecnie. *Polikliniken* określały państwowe centra medyczne prowadzone pod kierownictwem

¹² Rzeczownik *Heilanstalt* może określać placówki zajmujące się leczeniem osób chorych psychicznie lub uzależnionych, lecz od połowy XX wieku coraz rzadziej występuje w nazwach placówek medycznych (por. przypis 7).

¹³ Por. Duden. [Pobrano 09.04.2019].

¹⁴ Tamże.

szpitala, uniwersytetu, zakładu lub gminy, które były jedynymi ośrodkami zapewniającymi wielospecjalistyczną opiekę ambulatoryjną (posiadając co najmniej cztery oddziały specjalistyczne, ambulatoria i/lub poradnie) (por. M. Geyer 2011: 778).

2.2. Wybór ekwiwalentu a znaczenie rzeczownika *zakład*

Zarówno przytoczone powyżej słowniki dwujęzyczne, jak i wpisy na forum ProZ nie zawierają pełnych nazw placówek medycznych, lecz zaledwie ich składnik określający rodzaj placówki, zakres specjalizacji i ewentualnie składnik określający status. W przypadku wielu z nich nie można więc jednoznacznie ustalić, czy dana placówka jest samodzielny przedsiębiorstwem czy też jednostką organizacyjną, jak również czy specjalizuje się ona w świadczeniach ambulatoryjnych czy szpitalnych. W związku z tym, aby ustalić sposób radzenia sobie z przekładem rzeczownika *zakład* w zależności od jego znaczenia w danej nazwie przeanalizowałam tłumaczenia, które zostały sporządzone przez pięciu zawodowych tłumaczy języka niemieckiego posiadających staż pracy od 5 do 25 lat. Do analizy wybrałam 14¹⁵ nazw placówek medycznych z Rejestru Podmiotów Wykonujących Działalność Leczniczą¹⁶, które przyporządkowałam do poniżej szczegółowo opisanych grup, wyodrębnionych zgodnie z opisaniem w rozdziale drugim użyciem tego rzeczownika w nazwach placówek medycznych.

Łącznie ekwiwalent dla polskiego rzeczownika *zakład* wystąpił w przeanalizowanych translatach nazw placówek 70 razy. Najczęściej tłumacze zdecydowali się na zastosowanie słowa *Einrichtung* (27), *Anstalt* (20), *Zentrum* (15), *Institut* (3), *Abteilung* (2), *-heim* (2), *Station* (1), co świadczy o tym, że nie przeanalizowali niemieckojęzycznych nazw pod kątem częstotliwości występowania poszczególnych rzeczowników lub świadomie nie uwzględnili uzusu. Ponadto w trzech translatach skrótowiec NZOZ został przejęty w oryginale, a w innych dwóch przypadkach tłumacze pominieli rzeczownik *zakład* w tłumaczeniu, pozostawiając jedynie składnik określający specjalizację. Zaledwie jeden tłumacz stosował ten sam ekwiwalent (*Einrichtung*) w tłumaczeniu nazw dla wszystkich placówek poza nazwami, w których rzeczownik *zakład* stanowi element ustawowo określonego rodzaju placówki. Pozostali tłumacze zdecydowali się natomiast na zastosowanie synonimicznych wyrażen, które szczegółowo opisano w kolejnych podrozdziałach.

2.2.1. Przekład nazw z pierwszej i drugiej grupy

Grupa pierwsza obejmuje następujące pięć nazw, w których rzeczownik *zakład* stanowi element hiperonimu dla placówek medycznych:

1. "Alfa" Niepubliczny **Zakład** Opieki Zdrowotnej;
2. Niepubliczny **Zakład** Opieki Zdrowotnej „Szpital Lipno”;

¹⁵ W jednej z nazw (*NZOZ Millenium Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy*) rzeczownik *zakład* występuje dwa razy w różnych znaczeniach (NZOZ jako hiperonim dla placówki oraz *zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy* jako ustawowo określony rodzaj placówki, dlatego została ona przyporządkowana do dwóch grup).

¹⁶ (URL www.rpwdl.csioz.gov.pl). [Pobrano 09.04.2019].

3. **NZOZ Millenium Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy;**
4. **Zakład Opieki Zdrowotnej Aresztu Śledczego w Białymstoku;**
5. **Zakład Opieki Zdrowotnej Szpital Powiatowy w Golubiu-Dobrzyniu.**

Natomiast w grupie drugiej, obejmującej zaledwie jedną nazwę *Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Mogilnie*, rzeczownik *zakład* wchodzi w skład nazwy formy organizacyjnej.

W przypadku nazw z pierwszej i drugiej grupy tłumacze wybrali ekwiwalent *Einrichtung* lub *Anstalt*, rzadziej *Zentrum*, konsekwentnie używając tylko jednego ekwiwalentu, za wyjątkiem jednego tłumacza, który dostrzegł potrzebę rozróżnienia pomiędzy ZOZ i NZOZ, a SPZOZ, proponując dla SPZOZ rzeczownik *Anstalt*, a dla pozostałych *Zentrum*¹⁷. Zaskakujące jest jednak postępowanie ze skrótcem NZOZ w nazwie *NZOZ Millenium Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy*, ponieważ dwóch tłumaczy pozostawiło go w oryginalnym brzmieniu, przy czym jeden z nich potraktował go jak element firmonimu umieszczając go w cudzysłowie („*NZOZ Millenium*” *Pflegeheim*), natomiast trzeci z tłumaczy zdecydował się na pominięcie słowa *zakład* (*Nichtöffentliche Gesundheitsfürsorge Millenium Abteilung für Pflege*), mimo iż w przekładzie pozostałych nazw z tej grupy stosował dla niego ekwiwalent *Zentrum*.

W odniesieniu do przekładu wyrażenia *zakład opieki zdrowotnej* na język niemiecki koniecznie należy uwzględnić, że wśród przepisów prawa krajów niemieckojęzycznych zaledwie w austriackiej ustawie¹⁸ znajdziemy wyraz nadrzędny dla poszczególnych placówek medycznych, a mianowicie rzeczownik *Krankenanstalten* jako hiperonim dla takich placówek jak szpitale ogólne (*allgemeine Krankenanstalten*), szpitale specjalistyczne (*Sonderkrankenanstalten*), zakłady pielęgnacyjne (*Pflegeanstalten*), sanatoria (*Sanatorien*), szpitale wojskowe (*militärische Krankenanstalten*) oraz samodzielne ambulatoria (*selbstständige Ambulatorien*). W porównaniu do zakładu opieki zdrowotnej ma on jednak węższe znaczenie, gdyż odnosi się zaledwie do kilku rodzajów placówek. Natomiast w Niemczech w języku ogólnym używa się określenia *medizinische Einrichtungen*, które nie jest ustawowo zdefiniowane. Ponadto należy zwrócić uwagę, że zarówno austriacki, jak i niemiecki hiperonim bardzo rzadko występują w nazwach placówek medycznych.

2.2.2. Przekład nazw z trzeciej grupy

Do trzeciej grupy należą natomiast nazwy, w których rzeczownik *zakład* występuje jako element nazwy ustawowo określonego rodzaju placówki:

1. **Zakład Rehabilitacji Leczniczej REH-MED;**
2. **Zakład Opiekuńczo-Leczniczy Fundacji "Światło";**
3. **NZOZ Millenium Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy.**

W przypadku tłumaczenia nazw z tej grupy tłumacze dostrzegli potrzebę wprowadzenia różnych ekwiwalentów dla poszczególnych rodzajów placówek:

¹⁷ Być może o wyborze ekwiwalentu *Anstalt* dla SPOZ mogło zadecydować skojarzenie charakteru tej placówki z niemiecką formą prawną *Anstalt des öffentlichen Rechts* (podmiot prawa publicznego).

¹⁸ *Bundesgesetz über Krankenanstalten und Kuranstalten* (BGBl 1/1957).

- *Zakład Rehabilitacji Leczniczej: Einrichtung, Zentrum, Anstalt* (2x), [pominięcie rzeczownika *zakład* w tłumaczeniu];
- *Zakład Opiekuńczo-Leczniczy: Anstalt, Zentrum* (2x), *Einrichtung, Institut*;
- *Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy: Pflegeheim* (2x), *Abteilung, Einrichtung, Anstalt*.

Wszyscy tłumacze próbowali oddać w tłumaczeniu różnice występujące pomiędzy zakładem opiekuńczo-leczniczym i pielęgnacyjno-opiekuńczym nie tylko poprzez różne przydawki, lecz także przy pomocy odmiennych ekwiwalentów dla rzeczownika *zakład*, proponując, odpowiednio *-anstalt* i *-heim, Institut/Abteilung, -zentrum/Einrichtung, Einrichtung/-heim, Zentrum/Anstalt*, co przedstawiono w tabeli trzeciej.

Polska nazwa	<i>zakład opiekuńczo-leczniczy</i>	<i>zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy</i>
Tłumacz 1	<i>Heil- und Pflegeanstalt</i>	<i>Pflegeheim</i>
Tłumacz 2	<i>Pflege- und Behandlungsinstitut</i>	<i>Abteilung für Pflege</i>
Tłumacz 3	<i>Pflege- und Medizinzentrum</i>	<i>Betreuungs- und Pflegeeinrichtung</i>
Tłumacz 4	<i>Pflege- und Heileinrichtung</i>	<i>Pflegeheim</i>
Tłumacz 5	<i>Gesundheits- und Pflegezentrum</i>	<i>Anstalt für Pflege- und Fürsorgedienste</i>

Tabela 3. Propozycje przekładu nazw *zakład opiekuńczo-leczniczy* i *zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy*

Żaden z tłumaczy nie zdecydował się jednak na objaśnienie charakteru danej placówki, np. przy pomocy komentarza, mimo iż w krajach niemieckojęzycznych nie ma porównywalnego podziału placówek opiekuńczych. Zdecydowana większość translatów to przekłady dosłowne, przy czym niektóre z nich mogą wprowadzić w błąd. Przykładowo rzeczownik *Heilanstalt* może wskazywać także na szpital psychiatryczny¹⁹, wyrażenie *Abteilung für Pflege* zawęża stopień samodzielności do oddziału jako jednostki organizacyjnej, podczas gdy rzeczownik *Pflegeeinrichtung* rozszerza zakres kompetencji danej placówki, gdyż zgodnie z par. 71 części jedenastej niemieckiego Kodeksu prawa socjalnego (SGB XI) jest hiperonimem dla ambulatoryjnej służby pielęgnacyjnej (*Pflegedienst*) i stacjonarnych zakładów pielęgnacyjnych (*Pflegeheime*). Natomiast rzeczowniki złożone *Behandlungs-, Medizin- i Gesundheitszentrum* nie wskazują jednoznacznie na zakres kompetencji zakładów opiekuńczo-leczniczych, ponieważ w krajach niemieckojęzycznych używane są one najczęściej w odniesieniu do placówek ambulatoryjnych, w których udzielna jest różnego rodzaju pomoc medyczna (por. M. Łomzik 2018: 265 i nast.).

2.2.3. Przekład nazw z czwartej grupy

Grupa czwarta obejmuje następujące nazwy placówek medycznych, w których rzeczownik *zakład* można utożsamić z samodzielną placówką w znaczeniu przedsiębiorstwa:

1. **Zakład Diagnostyki Obrazowej Maciej Sajewicz;**

¹⁹ Por. przypis 12.

2. **Zakład** Opieki Długoterminowej "Promyk";
3. **Zakład** Opieki Ambulatoryjnej "WAPLEX";
4. Niepubliczny **Zakład** Usług Pielęgniarskich AUMED;
5. **Zakład** Usług Lekarskich "ZDROWIE" Spółka z o.o.

Wśród translatów nazw z tej grupy występuje duże zróżnicowanie ekwiwalentów: jeden z tłumaczy zastosował dla wszystkich nazw rzeczownik *Einrichtung*, trzej tłumacze zdecydowali się na użycie dwóch różnych ekwiwalentów: *Einrichtung* i *Zentrum*, *Anstalt* i *Einrichtung* oraz *Zentrum* i *Anstalt*, natomiast ostatni tłumacz zadbał o urozmaicenie stosując w każdym translacie inny, mniej lub bardziej synonimiczny, ekwiwalent: *Abteilung*, *-dienst*, *-zentrum*, *Station*, *-Institut* lub też całkowicie pomijając rzeczownik *zakład*. Trudno jednak rozpoznać, z jakich powodów tłumacze zdecydowali się na wybór danego ekwiwalentu. Spośród zaproponowanych ekwiwalentów nie wszystkie można uznać za poprawne, ponieważ rzeczowniki *Station* i *Abteilung* zawężają wielkość danej placówki do jednostki organizacyjnej i tym samym ograniczają jej samodzielność, o której świadczą m.in. firmonimy (*Promyk* i *Zdrowie*) występujące w nazwach tych placówek. Ponadto w nazwie *Zakład Usług Lekarskich "ZDROWIE" Spółka z o.o.* zawarta jest forma prawna, jaką jest spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, która ewidentnie wskazuje na to, że nie jest to jednostka organizacyjna szpitala.

Warto również zwrócić uwagę, że dwóch tłumaczy dostrzegło potrzebę użycia różnych ekwiwalentów dla rzeczownika *zakład* w zależności od przydawek, z którymi on występuje. Dla nazw zawierających wyrażenie *zakład usług (lekarskich/pielęgniarskich)* tłumacz trzeci wybrał rzeczownik *Einrichtung*, podczas gdy tłumacz czwarty rzeczownik *Anstalt*. Natomiast nazwy, w których występuje wyrażenie *zakład opieki (ambulatoryjnej/ długoterminowej)*, trzeci tłumacz przetłumaczył przy pomocy rzeczownika *Zentrum*, a tłumacz czwarty zdecydował się na użycie słowa *Einrichtung*. Propozycje wszystkich tłumaczy zestawiono w tabeli czwartej.

Polska nazwa	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zakład Opieki Długoterminowej "Promyk" 2. Zakład Opieki Ambulatoryjnej "WAPLEX" 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niepubliczny Zakład Usług Pielęgniarskich AUMED 2. Zakład Usług Lekarskich "ZDROWIE" Spółka z o.o.
Tłumacz 1	<ol style="list-style-type: none"> 1. "Promyk" Einrichtung für Langzeitpflege 2. "WAPLEX" Einrichtung für ambulante Pflege 	<ol style="list-style-type: none"> 1. „AUMED” Private Einrichtung der Pflegedienste 2. "ZDROWIE" GmbH Einrichtung für ärztliche Leistungen
Tłumacz 2	<ol style="list-style-type: none"> 1. "Promyk" Langzeitstation 2. "WAPLEX" Ambulanzzentrum 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nichtöffentlicher Pflegedienst AUMED 2. Abteilung für medizinische Dienste „ZDROWIE” GmbH
Tłumacz 3	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zentrum für Langzeitpflege "Promyk" 2. Zentrum für Ambulante Krankenpflege "WAPLEX" 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Private Einrichtung für Krankenpflegedienst AUMED 2. Einrichtung für Medizinische Dienste "ZDROWIE" Spółka z o.o.

Tłumacz 4	1. <i>Langzeitpflegeeinrichtung "Promyk"</i> 2. <i>Ambulante Pflegeeinrichtung "WAPLEX"</i>	1. <i>Nicht öffentliche Anstalt für Krankenpflegedienste "AUMED"</i> 2. <i>Anstalt für Medizindienst "ZDROWIE Spółka z o.o."</i>
Tłumacz 5	1. <i>Anstalt der langfristigen Pflege "Promyk"</i> 2. <i>Anstalt für ambulante Behandlung "WAPLEX"</i>	1. <i>nichtöffentliche Anstalt für Pflegewissenschaft AUMED</i> 2. <i>Zentrum der medizinischen Dienste "ZDROWIE" Spółka z o.o.</i>

Tabela 4. Propozycje przekładu nazw zawierających wyrażenie zakład opieki i zakład usług²⁰.

2.2.4. Przekład nazw z piątej grupy

Grupa piąta obejmuje tylko jedną nazwę *Zakład Diagnostyki Obrazowej Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie*, w której rzeczownik *zakład* wskazuje na jednostkę organizacyjną szpitala. Tłumaczenie tej nazwy należy przeanalizować w odniesieniu do nazwy z czwartej grupy (*Zakład Diagnostyki Obrazowej Maciej Sajewicz*), w której zakład odnosi się do przedsiębiorstwa. Mimo iż obydwie nazwy zawierają wyrażenie *zakład diagnostyki obrazowej* to jednak przy ich tłumaczeniu należy zwrócić uwagę na stopień samodzielności placówki. Analiza translatów wykazała, że żaden z tłumaczy nie uwzględnił samodzielności/zależności tych placówek, proponując dla obydwóch nazw ten sam ekwiwalent: *Einrichtung*, *Institut* lub *Zentrum*. O ile rzeczownik *Zentrum* i *Institut* mogą być używane zarówno w odniesieniu do samodzielnych placówek, jak i w odniesieniu do jednostek organizacyjnych, to jednak *Einrichtung* wyłącznie do samodzielnych placówek. Zaproponowane tłumaczenie: *Einrichtung für Bildgebende Diagnostik des Universitätsklinikums in Krakau/ Universitätskrankenhaus in Krakau*²¹ czy też *Bilddiagnostik-Einrichtung des Universitätskrankenhauses in Krakau* mogą wprowadzać w błąd co do struktury organizacyjnej i wielkości placówki.

Polska nazwa	<i>Zakład Diagnostyki Obrazowej Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie</i>	<i>Zakład Diagnostyki Obrazowej Maciej Sajewicz</i>
Tłumacz 1	<i>Einrichtung für Bildgebende Diagnostik des Universitätsklinikums in Krakau</i>	<i>Maciej Sajewicz Einrichtung für Bildgebende Diagnostik</i>

²⁰ Podane w niniejszej tabeli tłumaczenia nazw placówek zawierają błędy rzeczowe i ortograficzne. W translacji „AUMED” *Private Einrichtung der Pflegedienste* i *Private Einrichtung für Krankenpflegedienst AUMED* tłumacze pomylili placówkę niepubliczną z prywatną, mimo iż są to dwa różne statusy. Natomiast błędy ortograficzne dotyczą zapisu przymiotników (*ärztliche*, *nichtöffentliche*, *langfristige*, *medizinische* i *ambulante*) małą literą, mimo iż zarówno zgodnie z zasadami niemieckiej ortografii, jak i polskiej, przymiotniki występujące w nazwach własnych zapisuje się wielką literą.

²¹ W niemieckojęzycznych nazwach instytucji toponimy wyrażane są najczęściej w formie przydawki rzeczownej (por. J. Iluk 1992: 57).

Tłumacz 2	<i>Radiologie-Institut des Universitätsklinikums in Krakau</i> ²²	<i>Bilddiagnostik-Institut Maciej Sajewicz</i>
Tłumacz 3	<i>Zentrum für Bilddiagnostik des Universitätsklinikums Krakau</i>	<i>Zentrum für Bilddiagnostik Maciej Sajewicz</i>
Tłumacz 4	<i>Bilddiagnostik-Einrichtung des Universitätskrankenhauses in Krakau</i>	<i>Bilddiagnostik-Einrichtung Maciej Sajewicz</i>
Tłumacz 5	<i>Zentrum für Bildgebende Diagnostik an Universitätskrankenhaus in Kraków</i>	<i>Zentrum für Bildgebende Diagnostik Maciej Sajewicz</i>

Tabela 5. Propozycje przekładu nazw zawierających wyrażenie zakład diagnostyki obrazowej.

3. Podsumowanie

Wiele translatów rzeczownika *zakład* występującego w polskich nazwach placówek medycznych, które można znaleźć w słownikach dwujęzycznych i na forum ProZ, zawiera błędy rzeczowe wynikające z nieuwzględnienia zakresu kompetencji poszczególnych placówek. Niektóre z nich są nieuzualne ze względu na wybór rzeczownika, który występuje w niemieckojęzycznych nazwach placówek bardzo rzadko albo jest słowem przestarzałym. Jednakże ocenę poprawności wybranych przekładów zawartych w tych pomocach warsztatowych utrudnia brak pełnej nazwy placówki medycznej. Także wyniki przeprowadzonej analizy translatów sporządzonych przez doświadczonych tłumaczy świadczą o niewielkiej refleksji nad możliwym znaczeniem rzeczownika *zakład* w nazwach placówek medycznych. Analiza wykazała konsekwentne użycie tego samego ekwiwalentu dla *zakładu opieki zdrowotnej* jako hiperonimu, natomiast w przypadku wyrażen *zakład opieki* i *zakład usług* większość tłumaczy nie widziała konieczności stosowania jednolitego słownictwa, mimo iż nazwy placówek zawierające te określenia należą do tej samej grupy placówek. W przypadku tłumaczenia pozostałych nazw zauważalna jest duża różnorodność zastosowanych wyrażen synonimicznych bez rozpoznawalnego uzasadnienia wyboru proponowanego ekwiwalentu. Najwięcej różnych synonimów tłumacze stosowali dla nazw z czwartej grupy, w której rzeczownik *zakład* występuje w znaczeniu przedsiębiorstwa. Jednakże nie wszystkie zaproponowane translaty są poprawne, gdyż niektóre zmieniają stopień samodzielności placówki, zawężają lub rozszerzają zakres udzielanych świadczeń. Ponadto warto zwrócić uwagę, że tłumacze nie uwzględnili uzusu, gdyż częstotliwość użycia poszczególnych form synonimicznych dla polskiego rzeczownika *zakład* jest odmienna od częstotliwości występowania poszczególnych rzeczowników w niemieckojęzycznych nazwach placówek medycznych. Podjęli oni natomiast próbę oddania różnic występujących pomiędzy zakładem opiekuńczo-leczniczym i pielęgnacyjno-opiekuńczym przy pomocy różnych niemieckich określeń dla rzeczownika *zakład*, przy czym zaproponowane translaty nie wskazują na znaczące

²² Translat zawęża zakres specjalizacji do badań radiologicznych (takich jak np. zdjęcie rentgenowskie, rezonans magnetyczny czy ultrasonografia), podczas gdy w diagnostyce obrazowej korzysta się również z takich metod jak mikroskopia czy obrazowanie fotoakustyczne.

różnice wynikające z polskich przepisów prawa. Problem pojawił się również z oddaniem w tłumaczeniu szczególnej specyfiki wyrażenia *zakład opieki zdrowotnej* w znaczeniu wyrazu nadrzędnego dla placówek medycznych ze względu na niewystępowanie porównywalnego hiperonimu w przepisach krajów niemieckojęzycznych i w niemieckojęzycznych nazwach placówek medycznych.

Na podstawie przeanalizowanych translatów można odnieść wrażenie, że niektórzy tłumacze przyjęli pogląd J. Pieńkosa (1999: 14), który uważa, że w przypadku tłumaczenia nazw instytucji nie można wymagać od tłumacza, aby poszukiwał odpowiedników instytucjonalnych ze względu na zbyt dużą czasochłonność tej metody. Jednakże koniecznie należy wskazać na fakt, że problemów przy tłumaczeniu nazw placówek medycznych przysporzył nie tylko przekład rzeczownika *zakład*. Albowiem przeanalizowane translaty nazw placówek medycznych zawierają również błędy ortograficzne czy błędy rzeczowe wynikające z mylenia statusu prawnego poszczególnych instytucji.

Bibliografia

- Bab.la. (URL pl.bab.la). [Pobrano 09.04.2019].
- Drabik, L./ A. Kubiak-Sokół/ E. Sobol i in. (2016), *Słownik języka polskiego PWN*. Warszawa.
- Duden. (URL www.duden.de). [Pobrano 09.04.2019].
- Gałkowski, A. (2012), *Chrematonomastyka jako autonomizująca się subdyscyplina nauk onomastycznych*, (w:) M. Biolik/ J. Duma (red.), *Chrematonimia jako fenomen współczesności*. Olsztyn, 181–193.
- Geyer, M. (red.) 2011, *Psychotherapie in Ostdeutschland: Geschichte und Geschichten 1945–1995*. Göttingen.
- Iluk, J. (1992), *Voraussetzungen für eine angemessene Übersetzung von Namen öffentlicher Einrichtungen*, (w:) J. Iluk (red.), *Wissenschaftliche Arbeiten zur Literatur und Linguistik*. Katowice, 52–62.
- Kilian, A./ A. Kilian (2009), *Słownik języka prawniczego i ekonomicznego, polsko-niemiecki*. Warszawa.
- Łomzik, M. (2018), *Strategie i techniki tłumaczenia niemieckojęzycznych nazw placówek medycznych w przekładzie poświadczonym*. [nieopublikowana rozprawa doktorska].
- Parzniewska, J. (1998), *Nazwy zakładów pogrzebowych*, (w:) „Onomastica” XLIII, 283–289.
- Pieńkos, J. (1999), *Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – prawo w języku*. Warszawa.
- Pons. (URL www.pons.eu). [Pobrano 09.04.2019].
- ProZ. (URL www.proz.com). [Pobrano 09.04.2019].
- RPWDL. (URL www.rpwdl.csioz.gov.pl). [Pobrano 09.04.2019].
- Translatica. (URL www.translatica.pl). [Pobrano 09.04.2019].
- Umińska-Tytoń, E. (2012), *Dynamika zmian nazewniczych — na przykładzie nazw łódzkich szpitali*, (w:) I. Łuc/ M. Pogródek (red.), *W komunikacyjnej przestrzeni*

nazw własnych i pospolitych. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Robertowi Mrózkowi. Katowice, 227–345.

Wikipedia 1. (URL https://de.wikipedia.org/wiki/Heilstätte#Heilstätten_in_Deutschland). [Pobrano 09.04.2019].

Wikipedia 2. (URL <https://de.wikipedia.org/wiki/Trinkerheilanstalt>). [Pobrano 09.04.2019].

Wikipedia 3. (URL https://de.wikipedia.org/wiki/Heil-_und_Pflegeanstalt). [Pobrano 09.04.2019].

Wiktorowicz, J./ A. Frączek (2010), *Wielki słownik polsko-niemiecki*. Warszawa.

Akty prawne

Bundesgesetz über Krankenanstalten und Kuranstalten (BGBl 1/1957).

Ustawa z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz.U. Nr 91, poz. 408, ostatni tekst jedn.: Dz.U. z 2007 r. Nr 14, poz. 89 ze zm.).

Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 160 ze zm.).

Ustawa z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz.U. Nr 91, poz. 408, ostatni tekst jedn.: Dz.U. z 2007 r. Nr 14, poz. 89 ze zm.).

Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 160 ze zm.).

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o zakładach leczniczych (Dz.U. Nr 38, poz. 382 ze zm.).